

C.G. van Tubergen jr. speurde de wereld af

De afgelopen afleveringen van De Wereldbol stonden in het teken van het ontdekken en beschrijven van planten en bolgewassen in het bijzonder. Nu de andere kant van deze medaille: de introductie van de planten in de Nederlandse bollencultuur. Dit aan de hand van enkele bijzondere bedrijven die hun stempel hebben gedrukt op introductie van nieuwe planten. Het tweede bedrijf is C.G. van Tubergen jr. uit Haarlem.

Iris reticulata 'Harmony'

Tekst en foto: Peter Knippels

Cornelis Gerrit (C.G.) van Tubergen wordt in 1845 geboren. Zijn ouders hebben een handel in tabak in de Warmoesstraat in Amsterdam. Hij start in de zaak van zijn ouders, maar zijn interesse ligt meer bij planten dan bij de tabakshandel. In 1868 koopt hij de kwekerij Zwanenburg in Haarlem. Hier start hij een bloembollenkwekerij annex zaad- en bloembollenhandel onder de naam C.G. van Tubergen jr. Zijn oudere broer M.J. van Tubergen wordt de tweede vennoot in het bedrijf. De kwekerij is gevestigd op de hofstede Zwanenburg gelegen aan de Leidsevaart in Haarlem. Op dat moment is het bedrijf omringd door landerijen en kwekerijen. Hun neven J.M.C. Hoog en Th.M. Hoog treden in 1882 respectievelijk 1890 toe tot het bedrijf. In 1919 overlijdt de nooit getrouwde en kinderloos gebleven C.G. van

Tubergen en wordt het bedrijf voortgezet door de familie Hoog.

In het gedenkboek 'Herinnering aan de vestiging der firma C.G. van Tubergen jr. op "Zwanenburg" te Haarlem; 1868-1918' staat dat rond 1918 het bedrijf binnen de stadsgrenzen 5,5 ha grond bezit voor de bollenteelt. Na decennia van aandringen door de gemeente Haarlem verkoopt van Tubergen in 1978 de panden en terreinen in Haarlem. De gemeente wil er woningen bouwen. Hiermee verdwijnt het bedrijf uit Haarlem en is het doek gevallen voor de laatste kwekerij binnen de stadsgrenzen. De bedrijfspanden worden gesloopt. De theekoepels van Zwanenburg en Vaartzicht met bijbehorende panden worden gerestaureerd en staan nog steeds langs de Leidsevaart. Wat nog herinnert aan het vermaarde bollenbedrijf zijn de namen van straten: Zwanenburgplantsoen en Van Tubergenpad.

De heren Hoog houden zich beiden bezig met het verzamelen, kweken en kruisen van bolgewassen. Als het gaat om het verzamelen van onbekende bolgewassen richten zij hun blik op het oosten: Turkije tot verder oostelijk de landen in de Kaukasus. Wat de zoektochten in commerciële zin opleveren, is te lezen in het boek 'New bulbous- and tuberous rooted plants', in 1947 uitgegeven door C.G. van Tubergen Ltd.. Enkele bolgewassen genoemd in het boek en in de bloembollencultuur geïntroduceerd door dit bedrijf: *Acidanthera murielae* afkomstig uit Ethiopië, *Allium albopilosum* ontdekt door Peter Sintenis in het huidige Turkmenistan, *Scilla mischtschenkoana* (syn. *Scilla tubergeniana*) gevonden door Georg Egger in het noordwesten van Iran en *Iris buchari* in 1901 geïmporteerd uit de Indiase provincie Punjab.

C.G. van Tubergen jr. richt zich niet alleen op bijzondere bolgewassen maar ook op de hoofdgewassen tulp, hyacint en narcis. Het bedrijf heeft bijvoorbeeld de tulpensoorten *Tulipa chrysantha*, *T. fosteriana*, *T. greigii*, *T. kaufmanniana* en *T. pulchella* geïntroduceerd, selecties eruit gewonnen en kruisingen uitgevoerd. Het bedrijf schroomt niet om de namen van het bedrijf en de tuinen door te laten klinken in de namen van de soorten en rassen. De heren Hoog zijn bekend om hun introducties en genieten grote faam onder botanici, kwekers en afnemers. Ter hunne ere worden verschillende bolgewassen vernoemd. Zo verzamelt de Duitse verzamelaar P.L. Graeber in 1913 in Turkmenistan een blauwbloeiende iris die hij opstuurt naar Haarlem. De plant wordt in 1916 door W.R. Dykes beschreven en op naam gesteld als *Iris hoogiana*. Dezelfde Dykes beschrijft *Tulipa hoogiana*. Graeber is ook de eerste die *Tulipa greigii* verzamelt en verzendt, onder andere naar Van Tubergen. De Russische botanicus Eduard Regel uit Sint Petersburg beschrijft in 1877 de plant en geeft het zijn naam. Het kruisen van *T. greigii* met andere soorten is één van de lijnen in het tulpenveredelingsprogramma van het bedrijf. Rassen van C.G. van Tubergen jr. geregistreerd tot en met de Tweede Wereldoorlog, die nu nog worden geteeld zijn onder andere de tulpen *T. praestans* 'Van Tubergen's Variety', 'Purissima' en 'Stresa', *Chionodoxa* 'Zwanenburg', *Hymenocallis* 'Advance' en 'Sulphur Queen', *Iris reticulata* 'Harmony', 'Joyce' en 'Purple Gem' en de krokussen 'E.A. Bowles', 'Fuscotinctus', 'Zwanenburg' en 'Zwanenburg Bronze'.